

INDHOLD

MØDEPROGRAM.....	Side 2
EKSKURSIONSREFERATER.....	Side 3
MÅNETORBIST GENFUNDET <i>af Morten DD Hansen</i>	Side 8
NY DANSK ART, <i>Thetidia smaragdaria</i>	Side 10
HJEMMELAVET FEROMONFÆLDE <i>af Uffe Terndrup</i>	Side 11
VÆRD AT VIDE.....	Side 11
LAPLANDSEKSKURSIONEN 2009 <i>af Allan Hartz</i>	Side 18
ARTER, VI BØR HOLDE ØJE MED <i>af Flemming Naabye</i>	Side 22
HVAD "FANGEDE" MIN INTERESSE? <i>af Benny Steen Larsen</i>	Side 24
ENGELSKE NAVNE <i>af Flemming Naabye</i>	Side 27

FORMANDEN HAR ORDET

Velkommen til tredje nummer af årgang 2009 – og velkommen til en ny mødesæson. Vejrliget har hen over sommeren som sædvanlig voldt os glæder og sorger, se blandt andet referaterne fra sommerens ekskursioner. Men moralen er vist stadig, at "sovende hund fanger ingen hare", så det er bare med at klemme på.

Men selvfølgelig har vi også haft stjernestunder, hvad enten det er fundet af en ny art eller det er glæden ved at observere larver af *R. pruni* på endnu flere heder i Sønderjylland.

Som noget nyt er vore møder omtalt i Naturhistorisk Museums aktivitetskalender. Håbet er naturligvis, at vi på denne måde får lidt flere, og gerne yngre mennesker, at dele klubbens aktiviteter med.

Mødeprogrammet søges tilrettelagt, så de fleste af medlemmerne kan føle sig fristet til deltagelse, både til oplæg fra kendte sommerfugle-venner, men også med eksperten **Mogens Gissel Nielsen**, som efter nytår vil delagtiggøre os i myrernes spændende biologi.

Sv. Larsen

Møderne holdes torsdage kl. 19.30 i BioX-natur på Naturhistorisk Museum, indgangen Ole Worms Allé 140 (fra vestsiden).

15. okt. Sommerens oplevelser.

Deltagerne udveksler oplevelser og erfaringer.

23.-25. Ekskursion til Rømø.

okt. Tilmeldinger afsluttet.

29. okt. Faunistisk arbejde.

Knud Bech fortæller om bl.a. fundlister og demonstrerer databasen Bugbase.

12. nov. Natsværmere og andre sommerfugle.

Michael Fibiger fortæller nyt om sommerfuglenes systematik, biologi og udbredelse.

Tag svære dyr med og få dem artsbestemt.

26. nov. Årets fangst I.

Tag de sommerfugle med, som har glædet dig mest i den forgangne sæson og fortæl om de sjove eller sjældne dyr.

For de samlere, der ikke har fået dyr af spændebrædderne endnu: Der bliver som sædvanlig en chance mere til februar.

10. dec. Julemøde.

Tom Nygaard viser en serie familievenlige billeder, og vi julehygger med bankospillet, traditionen tro.

7. jan. Fascinerende myrer.

Mogens Gissel Nielsen, biolog ved Aarhus Universitet, fortæller om nogle af de forunderlige, biologiske egenskaber og tilpasninger, som myrerne har udviklet, fx kemisk kommunikation og samlivet med blåsommerfuglene. Han vil desuden fortælle om den danske

myrefauna og anvendelsen af specielt vævermyrer i biologisk bekæmpelse af skadedyr.

21. jan. **Generalforsamling.**

På valg er bestyrelsesmedlemmerne **John Søby Nielsen** og **Uffe Terndrup** samt den arbejdende suppleant **Steffen Kjeldgaard**. Alle er villige til genvalg.

Dagsorden i henhold til lovene.

Forårets møder afholdes 4. og 25. februar, 25. marts og 22. april 2010.

Og så er vi værter for *Entomologisk årsmøde* i weekenden 6. – 7. marts 2010, som ligelede vil foregå på Naturhistorisk Museum.

EKSKURSIONSREFERATER

Spandet Egekrat & Stensbæk Plantage

16. maj 2009

Ref.: Uffe Terndrup

Trods stor tilmelding faldt flere medlemmer fra, da de var bange for vejrudsigten. 3 mand samledes i Søften: Svend Larsen lagde hus til morgenmad og senere også bil til. Vi, **Svend Larsen**, **Steffen Kjeldgaard**, og **Uffe Terndrup** mødtes med **Anders Beltoft** udenfor Spandet. Vi blev lidt forsinket, lige tilpas til at regnbygerne var standset og vi begav os op på Fårmandsbjerg.

I krattet emmede det af liv på trods af, at det stadig dryppede fra træerne. Snart fik Anders ikke uventet øje på en *Lypusa maurella* dugfrisk på et egeskud. Der blev kigget og der blev ketchet og antallet sneg sig op på 25 stk. på en lille time. Det var afgjort en fordel, at kigge dem ud da vegetationen stadig var våd, og de derfor blev mindre pæne af at komme i nettet. Der var også adskillige *coleophora*-sække, men ingen *E. plumella*, flyvetiden har været 14 dage tidligere end normalt.

Efter frokost på bænke gik vi et smut ind i lyngstykket efter *pruni*-larver. På meget kort tid havde vi fundet 25 stk. og der var stadig mange tilbage, da vi forlod biotopen, også disse blev kigget ud eller strøget med vegetationsketcher.

Vejret blev bedre og bedre og vi tog til Stensbæk Plantage for at finde *pruni*-larver, og om muligt en forsinket *E. plumella*. Efter 10 sek. havde Steffen de første i nettet.

Vi kunne finde den i antal overalt, hvor der var frisk lyng, en enkelt *myrtilli* formastede sig også til at flyve i det fine vejr. Tankevækkende med så mange *pruni*-larver når man tager i betragtning, at der er fanget meget på Stensbæk, også på det rigtige tidspunkt uden at nogen har haft fantasi til at lede. Der blev blandt andet holdt foreningsekskursion efter *E. plumella* omkring 1971, hvor 15-20 mand kravlede rundt i lyng og bølget bunke.

En rigtig god tur med gode dyr, som vi ikke finder hver dag. Da vi hen på eftermiddagen besluttede at standse, var alle tilfredse, og vi tre tog på fældetømning i det sønderjyske.

Her er en liste over nogle af de arter, der sås:

L. maurella

larver af *R. pruni*

A. unculana

A. apicella

L. reliquana (lever på lyng og klokke lyng).

Neofaculta ericetella (lever på lyng).

Pleurota bicostella do.

Caloptilia alchimiella (styltemøl, på eg)

Micropterix aureatella

Micropterix Sp.

Coleophora Sp.(imago)

Coleophora pyrrhulipennella.

Eupithecia Sp.

Efterskrift: Steffen undersøgte næste dag flere midtjyske heder uden at se *pruni*-larven

Høstemark

12.-14. juni 2009

Ref.: John Søby

Referenten ankom som den første til det dejlige sted Høstemark fredag ved 15-tiden i nogenlunde tørvejr. Allerede fra morgenen havde **Steffen Kjeldgaard** meldt at han først kom lørdag pga. at færgen var blevet aflyst i det kraftige blæsevejr. **Jan Trepax** havde også meldt sin ankomst til om lørdagen pga. det dårlige vejr.

Søren Hansen, som passer på området, kom ned til hytten og bød velkommen, dejligt med hans store gæstfrihed! **Uffe Terndrup** & **Anders Beltoft** ankom ved 18-tiden efter store problemer på motorvejen pga. vejarbejde. Efter indkvartering og lidt spisning blev snorene hængt op i området ved hytten, der mest af alt lignede Amazon-floddeltaet efter det voldsomme regnvejr. Søren Hansen fortalte, at der var faldet ca. 80 mm. Da vejret ikke tegnede godt overhovedet, blev der kun sat lys op omkring hytten, men til gengæld i rigelige mængder.

Efter første runde på snorene var vi positivt overraskede, en del dyr sad på lokningen med *furcifera* (Uffe) som det bedste. **John Søby** havde ketchet pyraliden *pandalis* som det bedste. Kl. 02.00 kiggede vi lamper efter sidste gang; *unanimis*, *pudorina*, *comma*, *meticulosa*, *florida*, *pulchrina*, *pronuba*, *plecta*, *betularia*, *scabriuscula*, *furuncula*, *thalassina*, *sordens*, *c-nigrum*, *crenata*, *zig-zag*, *jacobaeae*, *gamma*, *lubricipeda* samt flere alm. arter var, hvad der kom.

Lørdag morgen startede op med utroligt smukt vejr og forventningerne til dagen var meget store. Efter at Søren Hansen havde fortalt, hvor kongeørnen holdt til med sin unge og hvor vi derfor ikke måtte lyse og opholde os, kørte vi ned i Portlandmosen for at lokke med feromoner. *Tullia* fløj allerede dernede temmelig talrigt. Der kom ingen sesiider til lokningen, så vi besluttede os for at køre til Tofte Sø for at eftersøge larver af *gonostigma* - eller *recens*, som den nu retteligt hedder, men heller ikke det lykkedes.

På hjemturen tjekkede vi Uffes feromonfælder i Portlandmosen, men kun en enkelt *formicaeformis* blev det til. Anders Beltoft var så heldig, at finde turens eneste *recens*-larve lige ved indgangen til mosen, så endelig lykkedes det. Lærkefalken lod sig se hele to gange, en stor sjældenhed iflg. Uffe Terndrup.

Da vi kom hjem til hytten var Steffen Kjeldgaard og Jan Trepax ankommet. Steffen havde som tidligere kriminel - iflg. ham selv - allerede lokaliseret gemmestedet for nøglen og var allerede flyttet ind! Derefter havde han hængt feromonfælder op og det lykkedes da også ham at fange dagens og turens eneste *scoliaeformis* i en af dem. Resten af eftermiddagen var Jan og Steffen i Portlandmosen, men uden gode fund.

Vores aften delte flokken i tre lokaliteter; Uffe T. blev ved huset og Jan T., Steffen K. og **Bo Flindt**, der lige var ankommet fra Århus for at samle en enkelt aften, inden han skulle hjem igen, kørte ind i det indhegnede område. Anders B. og John S. kørte til Tofte Skov for at se og prøve en ny lokalitet, men uden nævneværdige gode fangster for nogen af "holdene", nattevøjret var simpelthen for koldt.

Søndag bød på dejligt solskin igen og Steffen og Uffe valgte at køre i Portlandmosen for at fange flere sesiider. Vi andre valgte at køre hjem. Steffen havde om lørdagen lagt sine feromoner ved et birketræ i mosen, men de var der da heldigvis endnu. Uffe havde derefter fået overdraget pap-kuverten med dem i, men uheldet ville at feromon-

kuverten, mens de snakkede med to Ålborgsamlere i et fugletårn, smuttede fra Uffe og ned i en dyb sump. Så der var en der fik sorte og våde fødder, men feromonerne blev reddet! Steffen nåede dog at fange nogle eftertragtede dyr, som ikke er på Anholt; *A. aglaja*, *B. aquilonaris*, *C. selene*, *M. cinxia*, *L. hippothoe* og *A. statices*. En god tur med højt humør.

Fund af natdyr i Høstemark på ÅE ekskursion:

Numre refererer til det grønne katalog.

1665 <i>fasciana</i>	3127 <i>lucipara</i>
2176 <i>elpenor</i>	3153 <i>pyralina</i>
2223 <i>crataegi</i>	3229 <i>monoglypha</i>
2415 <i>notata</i>	3232 <i>crenata (rurea)</i>
2431 <i>chlorosata</i>	3239 <i>remissa</i>
2516 <i>pusaria</i>	3241 <i>illyria</i>
2537 <i>strigillaria</i>	3324 <i>thalassina</i>
2618 <i>vittata (lignata)</i>	3348 <i>pisi</i>
2622 <i>designata</i>	3363 <i>pudorina</i>
2627 <i>montanata</i>	3369 <i>comma</i>
2688 <i>corylata</i>	3412 <i>pronuba</i>
2691 <i>pectinataria</i>	3492 <i>exclamationis</i>
2847 <i>furcula</i>	3493 <i>clavis (corticea)</i>
2851 <i>dromedarius</i>	3501 <i>coryli</i>
2898 <i>menyanthidis</i>	3599 <i>sannio</i>
2915 <i>cribrumalis</i>	3607 <i>jacobaeae</i>
3107 <i>trigrammica</i>	

Frøslev og nærliggende biotoper

10.-12. juli

Ref.: Erik Christensen/Uffe Terndrup

Det var i år 4. gang vi skulle tilbringe en weekend i det Sønderjyske med domicil i Frøslevlejren. Vi så hen til turen med stor glæde, for ikke mindre end 10 medlemmer havde forhåndstilmeldt sig.

5 deltagere meldte fra inden weekenden. Fredag var vi 3 deltagere + fredag aften endnu 2 der trodsede vejret.

Erik Christensen var taget i forvejen et par dage tidligere for at sikre godt vejr. Desværre hjalp det ikke. Vejret var ellers først på ugen rigtig fint og der fløj mange dyr, men onsdag begyndte vejret at slå om, med faldende temperatur og byger, der for det meste var meget kraftige.

På vejen ned blev jeg (**Uffe Terndrup**) forsinket af en kraftig byge, der hindrede næsten alt udsyn. **Poul Erik Jørgensen** og som sagt Erik var fremme, da jeg mødte op. Fredag eftermiddag, mellem to byger, var Poul Erik gået over i det nærvedliggende Frøslev Polde, der er lyngklædte indlandsklitter. Her fangede han en **R. pruni**, endnu en ny lokalitet for arten. Hermed er der nu min. 5 biotoper i DK, hvor den kan træffes.

Snart dukkede **John Søby** op, våd som en vaskebjørn, efter af have ledt efter **C. scrophulariae**-larver i skoven omkring Flensborg Fjord, desværre uden held. Da vi skulle spise dukkede **Bo Flindt** op og spiste sammen med vi andre. Bo og John kørte mod Als Nørreskov, men blev på vejen dertil overfaldet af endnu en kraftig byge. Det fik dem til at vende bilen og køre hjem, alt måtte jo være smaskvådt efterhånden.

Jeg kørte dog mod Skelde Kobbelskov. Der kom en enkelt byge på vejen derned, men da jeg var fremme, var skoven overraskende tør og jeg gik i sko hele aftenen/natten. Jeg talte med en lokal pottemager, som fortalte, at her havde de fået få og meget korte byger. Kun få dyr på sukker. Mange dyr på lagnerne og ustandselig måtte jeg trykke **E. similis/E.chrysorrhoea** på bagkroppen for at se, om endeulden var brun eller gul, desværre altid gul.

Efter nogen tid fik jeg 2 tyske kvinder på lagnet, de var meget begejstrede for de mange store og prangende dyr. Generatoren drillede, så jeg måtte ty til reserven, som dog ikke kørte stabilt, da der sikkert kom for meget olie i benzinen, da hovedparten var hældt på 2KW generatoren. De tyske kvinder fortalte om mange stribede larver på en mark, sikkert **T. jacobaeae**. Ved 2-tiden pakkede jeg sammen, og kørte tilbage til Frøslevlejren, hvor døren var låst. Jeg ringede Erik op, og troede, at de ikke var kommet hjem, men nej, de sov og havde valgt at blive i lejren, da der ustandselig kom byger. Næste dag kørte vi alle hjem, vi skulle dog lige se, om der var mange **R. pruni**. Det var der ikke, for snart styrtede det ned igen.

Jeg kørte mod Als Nørreskov, og standsede ved en mark med brandbæger, her var der mange **T. jacobaeae**-larver. I Nørreskoven fandt jeg en enkelt fuldvoksen larve af **C. scrophulariae**, den puppede dagen efter. De fleste foderplanter var nedgnavet af snudebiller eller visnet, ca. 14 dage for sent til mange larver.

Ref.: John Søby

På denne tur var der kun mødt 3 medlemmer op, men de fik så til gengæld hvad de var kommet efter: en ny art. Vi mødtes ved Ulfborg kirke godt forsinket, men af sted kom vi. Ude ved lokaliteten Stråsø Plantage, kunne man tydeligt se, at tørken havde været hård ved foderplanten Visse. Den lod sig nemlig ikke sådan vise, det viste sig dog, at der var en hel del af dem, men tørken i vestjylland havde gjort, at den kun lige var nået op i ca. 10 cm højde, her havde den så valgt at agere bunddække i år.

Efter kort tids søgen fangede **Uffe Terndrup** og **John Søby** i fællesskab et eksemplar af uglen *moeniata*, som var arten vi havde håbet på at finde. Men friskt var det ikke. Det var en ny art for Uffe, så han var glad alligevel. Lidt senere fangede John Søby et eks. og da det heller ikke var et alt for friskt eksemplar, blev vi enige om at det måtte være mindst en uge for sent, vi var kommet af sted. *Moeniata* plejer ellers at være god på denne tid, men ikke i år. Derfor blev vi enige om kun at fange et eksemplar pr. samler for at skåne den lidt i år, men det skulle vise sig at være sværere end som så!

Bo Flindt havde mere end svært ved at finde hans eksemplar og dermed hans nye art. Men efter et stykke tid, lykkedes det da endelig at finde en, der til gengæld så nogenlunde friskt ud. Måske var arten allerede færdig for i år? Af andre spændende arter sås bl.a. *myrtilli* og *hippocastanaria* (2.gen.), samt i massevis af *cardui* og en del *semele*.

Efter middagsmaden var indtaget på stedets rastepåds kørte vi til Trehøje, en lokalitet som nok er lidt overset? Den bar ikke samme præg af tørke som Stråsø, her virkede nærmest frodigt i stedet. Der fløj en hel del målere, men ellers overraskende få dyr på trods af det gode vejr. Efter en god lang gåtur i området, drak vi vores kaffe og kørte derefter hver til sit. En god og hyggelig dagtur med en ny art til hver, dejligt.

MÅNETORBIST GENFUNDET PÅ SAMSO**Af Morten D.D. Hansen**

For godt to år siden blev jeg ved et lykketræf opmærksom på den spændende billefauna, som findes i dyregødning. I Bladloppen havde jeg læst **Palle Jørum**s artikel om eftersøgning af humlerovbille og månetorbist på Samsø, og da jeg en varm maj-dag var kommet til at træde i en kokasse på Molslaboratoriets arealer, kom jeg i tanke om, at man også i Mols Bjerger burde holde øje med disse spændende dyr. Jeg kiggede hen på den næste kokasse, hvor en flot humlerovbille sad og tronede. Så var jeg solgt.

Siden da har jeg brugt megen tid på at kigge efter gødningsbiller, og selv om jeg har fundet flere sjældne arter, herunder bl.a. den lille *Aphodius scrofa* samt adskillige bestande af overdrevsskarnbasse, *Geotrupes stercorarius*, har det været en forstemmende oplevelse. Sammenlignet med for bare 70 år siden er den danske fauna af gødningsbiller blevet dramatisk forringet, og mange arter, som tidligere var ekstremt almindelige, er i dag yderst sjældne eller uddøde.

En af de arter, som jeg i min fascination af møgkræene hurtigt blev opmærksom på, var månetorbisten, *Copris lunaris*. Sammen med møggraverne og den for længst uddøde *Caccobius schreberi* er månetorbisten den eneste repræsentant for de "ægte" gødningsbiller i familien *Scarabaeidae*. Tidligere omfattede *Scarabaeidae* også skarnbasser og møgbiller, men de fleste forfattere henfører i dag disse dyr til selvstændige familier, som så er samlet i overfamilien *Scarabaeoidea*.

Månetorbisten er lidt af et fabeldyr, hvis man interesserer sig for gødningsfaunaen. Umiddelbart ligner den lidt en skarnbasse. Den er blank og sort både på over- og undersiden. Dækvingerne er længdestribede med otte tydelige ribber i hver. Hannen har et langt og spidst, opadrettet horn i panden, mens hunnens horn er kortere og mere afstudet.

Månetorbisten overvintrer som voksen. Når forårets fødesøgning er overstået, danner han og hun par, hvorefter de udgraver en 10-20 cm dyb tunnel under gødningen. I enden af tunnelen udgraves et ynglekammer, hvori dyrene anbringer 4-8 kuglerunde gødningskugler med en diameter på 30-35 mm. I hver kugle lægger hunnen et æg. Larven lever nu af gødningen i kuglen. Hunnen passer i hele perioden på gødningskuglerne med det værdifulde indhold, og selv om sulten må skrike i tarmene på hende, forgriber hun sig ikke på larvernes madpakke. Udviklingen fra æg til voksen tager omkring 90 dage ved en jordtemperatur på 20 grader, hvilket indebærer, at larveudviklingen kun lige er overstået, inden efteråret sætter ind. Med en for insekter så lav formeringsrate er månetorbisten naturligvis meget følsom over for dårlig ynglesucces, fx pga. vejrliget. Muligvis kan de voksne overleve endnu en vinter og således forsøge lykken igen sommeren efter.

Månetorbisten har altid været yderst lokal i Danmark, men fandtes dog til begyndelsen af 1980'erne regelmæssigt på to lokaliteter, nemlig Røsnæs og Nordby Bakker på Samsø. På Røsnæs var den endog talrig i 70'erne. Seneste publicerede fund fra Samsø er fra 1982, og da arten trods eftersøgning ikke var blevet genfundet på nogle af de to lokaliteter, frygtede man, at den vitterligt var uddød. I foråret 2009 besluttede jeg mig for at slå et sidste slag for arten og arrangerede derfor en eftersøgningstur til Samsø. Da dagen, den 23. maj, oprandt, var der imidlertid kun en deltager på turen, måske fordi vejret var rent ud sagt elendigt. Men **Lars Madsen** og jeg drog af sted, og håbet var naturligvis lysegrønt.

Efter fire timer på Samsø var håbet brunt. Overdrevene i Nordby Bakker er ganske vist uhyre smukke og blomsterrige, men der er alt for få køer til de store græsningsarealer, og endvidere holder køerne sig væk fra de tørre, sydvendte skrænter. Her var der nærmest ingen kokasser, men når der endelig lå en rigtigt placeret kokasse, var der også bid. I hele Nordby Bakker fandt vi i alt tre kokasser med en optimal placering. I den første traf vi dagens eneste eksemplar af stor møggraver, *Onthophagus vacca*. I den anden sad en han af månetorbist og lod som ingenting. Heri var der også en humlerovbille. Og i den tredje var en hun af månetorbist ved at grave sig ned... Det var et sandt mirakel, især når man ser, hvordan Nordby Bakker i dag er præget af et ensartet tæt græstæppe, som slet ikke byder på det varme mikroklima, som mange gødningsbiller kræver. Sammenlignet med Mols Bjerger, hvor der findes adskillige sandede sydskrænter med masser af gødning, er Nordby Bakker nærmest intet bevendt, men alligevel har arten overlevet på Samsø.

Der er ingen tvivl om, at månetorbisten kun overlever på alleryderste mandat, så vi undlod naturligvis at indsamle belæg. Til gengæld blev Skov- og Naturstyrelsen allerede næste dag kontaktet, ligesom kommunen og Miljøcenter Århus blev orienteret. Arten er nemlig udsat for en ganske konkret trussel, som man er nødsaget til at forholde sig til: Dens levesteder forsvinder! For det første gror overdrevene i Nordby Bakker til i et stadig tykkere græstæppe. For det andet kommer kreaturerne så sent på græs (ofte først omkring den 15. maj!), hvorved månetorbisterne, som allerede kommer frem i april, oplever uger uden føde. For det tredje færdes køerne alt for lidt på de sydvendte skrænter, således at der nærmest ikke forefindes velegnede kokasser på Samsø!

Næste år er det derfor planen, at kreaturerne skal væsentligt tidligere på græs og måske endog tvinges til at bruge sydskrænterne, således at der allerede fra tidligt forår er rigelige mængder af gødning på de rette levesteder for billerne. Det har Skov- og Naturstyrelsen i hvert fald lovet, at de vil bestræbe sig på. Om det er for sent, må tiden vise, men arten er her altså endnu, og vi må gøre alt, hvad vi kan, for at bevare den!

NY DANSK ART

Flemming Juhl Nielsen og *Per Falck* fangede d. 30. juni på Bornholm – uafhængigt af hinanden – hver deres eksemplar af *Thetidia smaragdaria*. Samme dag som der på Gotland blev fanget 3 stk. af samme måler. Tillykke til de to.

Se billede side 13.

HJEMMELAVET FEROMONFÆLDE – KORT OG GODT

Af Uffe Terndrup

1. 1 stk. plastflaske, her en fra tændvædske, let at skære i.
2. 2 x 1/2 prop.
3. Et stykke plastbølgepap.
4. Et stykke ståltråd, her en cykeleger eller massiv ledning.
5. En prop fra lambrusco til af sætte feromonet ind, placeres i bølgepapen i et hul.
6. Værktøj: hobbykniv (pas på politiet) og en tang.

Virkede med feromon til fangst af *formicaeformis* i Høstemark og Pindstrup.
Pris 0 kr. - tidsforbrug max. 10 min.

Se billede side 13.

VÆRD AT VIDE

I år blev Mols Bjerge så udnævnt til nationalpark, dejligt at netop dette område blev fredet. Her kommer så det store spørgsmål; hvad betyder det for os samlere? Redaktionen har været i kontakt med **Morten DD** fra Molslaboratoriet og han forsikrer at det intet, absolut intet betyder for os samlere! Rart at vide når man næste gang tænder sin lampe i området at man ikke gør noget forkert.

Næsten al dansk landbrugsjord er efterhånden opdyrket. Andelen af jorden der ligger brak, er helt nede på godt to promille, hvilket svarer til 6000 hektar. Det viser tal desværre fra Danmarks Statistik. Frem til 2007 udgjorde braklægningen op til 9 procent af landbrugsarealet, men efter at pligten til at lægge landbrugsjord brak blev afskaffet i 2008, er det tal altså faldet. Muligvis skyldes faldet også mangelfulde opgørelser fra landmændenes side. Kilde: Metroexpres

TV2ØST bragte tidligere på året et indslag om terrænet ved Rødbyhavn. Det kan ses ved at følge dette link: <http://www.tv2east.dk/artikler/safari-paa-baneterraenet>

▲ Fra ekskursjonen til Høstemark: Fra venstre: **Jan Trepax**, legionær **Steffen Kjeldgaard** og tropelæge **Uffe Terndrup**. Bag Jan sitter **John Søby**. Foto: **Anders Beltoft**.

▼ Fra turen til Spandet, fra venstre **Anders Beltoft**, **Steffen Kjeldgaard** og **Svend Larsen**. Foto: **Uffe Terndrup**.

▲ Månetorbisten, *Copris lunaris*. Genfundet på Samsø af **Morten DD Hansen**. Side 8.
Foto: **Morten DD Hansen**.

▼ Uffes økonomi-feromonfælde, opskrift side 11. Foto: **Uffe Terndrup**.

▼ *Thetidia smaragdaria*, fundet ny for Danmark. Side 10.
Foto: **Kimmo Silvonen**.

▼ *Colias hecla*, ♂.
 Borrasacohkka
 Torneträsk nord-
 bred 03.07.2009.
 Foto:
Allan Hartz.

► *Boloria improba*.
 Noulja. Torne
 Lapmark 05.07.2009.
 Foto: **Allan Hartz.**

◀ *Boloria euphro-
 syne ssp. lapponica*
 Brännberg Älvsbyn
 29.06.2009.
 Foto: **Allan Hartz.**

► *Agriades glandon aquilo*
Borrasacohkka
Torneträsk nordbred
30.06.2009.
Foto: Allan Hartz.

◄ *Oeneis norna*.
Nuolja, Torne
Lapmark
05.07.2009.
Foto: Allan Hartz.

► *Pyrgus andromedae* Borrasacohkka
Torneträsk nordbred
02.07.2009.
Foto: Allan Hartz.

▲ *Boloria polaris* Borrásacohkka Torneträsk nordbred 03.07.2009.
Foto: Allan Hartz.

◀ *Boloria thore* Gargia Norske Finmark 11.07.2009.
Foto: Allan Hartz.

▲ Borrasacohkka top lokalitet for *Boloria polaris* 03.07.2009. Foto: **Allan Hartz**.

▼ Lokalitet for *Boloria thore* Gargia Norske Finmark 11.07.2009.
Foto: **Allan Hartz**.

LAPLANDSEKSKURSIONEN 2009

Fra lørdag 27. juni til søndag den 19. juli

Af Allan Hartz.

Den 27. juni kl. 07.30 hentede jeg Morten Mølgaard på hans adresse i Aalborg, klar til at påbegynde vores store Laplands-ekskursion. Klokkeren 12.00 skulle vi nå færgen i Frederikshavn med kurs mod Göteborg. Efter veloverstået overfart, startede den lange køretur op gennem Sverige med kurs mod vores første destination, Abisko. Vi valgte indlandsvägen, som går igennem skov det meste af vejen, men først skulle vi have et par overnatninger undervejs, hvor første stop var Mora efter ca. 475 km kørsel. Vi lejede en hytte på campingpladsen i byen (Mora parken), der inklusive morgenkomplet kostede 240 SEK pr. person pr. nat. Morgenmaden indeholdt alt hvad hjertet kunne begære, et godt sted, som varmt kan anbefales.

Søndag den 28. juni om morgenen gik turen videre mod næste overnatningssted, som var Älvsbyn, der ligger ca. 350 km fra Abisko. Undervejs på turen så vi virkelig mange *Colias palaeno* langs vejen i det fabelagtige vejr, som vi var så heldige at opleve på hele turen derop. Efter en god nats søvn i en hytte på campingpladsen her besøgte vi om formiddagen en mose i nærheden; dér havde Morten året før taget arter som *Pyrgus centaureae*, *Erebia embla*, *Oeneis jutta*, *Boloria frigga*, *Boloria eunomia*. Lokaliteten hedder Brännberg. I år så vi ikke noget til disse arter, lige bortset fra en enkelt slidt *Boloria eunomia*. Morten mente, at de måske er to-årige, når det er så højt mod nord. Derimod var der mange *Colias palaeno* og mange *Boloria euphrosyne ssp. Lapponica*, som er en flot mørk form, som findes langt nordpå. Ved middagstid kørte vi videre mod Abisko, hvortil vi ankom ved aftentide, efter at have gjort mange holdt undervejs, da vi skulle have billeder af de mange flotte panoramaer på turen. Tillige spiste vi vores frokost i Jokkmokk, lige ved polarcirklen.

Vi indkvarterede os på vandrerhjemmet i Abisko (Dogcamp), som er et rigtig godt sted at være, med en hyggelig stemning og gode forhold i det hele taget. Prisen er ca. 210 SEK pr. person pr. nat. Morten havde om aftenen kontaktet en same ved navn Peter og aftalt, at vi om morgenen kl. 08.00 skulle sejles over på nordsiden af Torneträsk. Det foregik i en gummibåd med påhængsmotor; prisen for en overfart var 1.040 SEK. pr. vej.

Aftenen var for en stor del gået med at pakke rygsække med det udstyr, vi skulle bruge ovre på nordsiden, bl.a. telte, soveposer, liggeunderlag, fotoudstyr (2 kameraer med diverse optik), kogegrej, frysetørret mad, og meget andet. Man finder hurtigt ud af, at man skal indskrænke sig meget for ikke at få alt for meget at slæbe på; jeg måtte bl.a. lade mit fangstgrej blive tilbage, da vi skulle fragte udstyret ca. 4 km op i

fjeldet ad en noget uvejsom sti. Vi havde regnet med, at vi skulle være derovre i ca. en uges tid, hvis altså vejret ikke blev alt for dårligt.

Vores måltider kom til at bestå af følgende: **morgenmad:** 2 stk. brød med peanut butter og dertil kaffe. Næste gang vælger jeg noget andet end peanut butter, da det ikke var nogen stor kulinarisk oplevelse.

Frokost: 1 dåse fiskekonserves med et stykke brød og så det herlige Laplandske vand fra naturens kilder og vandløb.

Aftensmad: 1 pose frysetørret mad, dobbelt portion, som vi delte, dessert: Budding eller chokolademousse.

Om morgenen den 30. juni stod Morten og jeg klar nede ved bådebroen bag turiststationen kl. 08.00, som aftalt aftenen før. Peter indfandt sig ret hurtigt med sin båd. Hvilken morgen at blive sejlet over på, vejret var pragtfuldt: Sol, ingen vind, søen blank som et spejl. Ca. 20 minutter senere var vi i land ved Djupviken. Nu var vi overladt til os selv, og vi begyndte vandringsen op ad fjeldet; det første lange stykke går gennem lav birkeskov med en meget frodig bundvegetation. Her holdt vi øje med, om ikke *Boloria thore* skulle være her, men vi så den ikke, måske var det for tidligt. Der var enkelte *Boloria euphrosyne ssp. lapponica*.

Efter en hård opstigning ad den uvejsomme sti nåede vi op i nærheden af fjeldet Borrasačohkka, som var stedet, hvor de gode arter skulle ses. Her fandt vi en god lejrplads, hvor vores telte kunne slås op, og hvor der var nogenlunde jævnt. Lige i nærheden var et lille vandløb, hvorfra vi fik vores drikkevand og vand til madlavning. Her skulle vi tilbringe de næste dage i forhåbentligt godt vejr.

De næste dage magede sig sådan, at vi fik tre dage med stort set skyfrit vejr og en enkelt med næsten heldagsregn, hvor vi det meste af dagen opholdt os i soveposerne i vores telte. Og vi fik virkelig mange sommerfugle at se, der var *C. hecla*, *C. nastes*, *P. napi ssp. adalwinda*, *E. iduna*, *A. glandon*, *P. andromedae*, *B. polaris* *B. napaea*, *B. freija*, *E. pandrosa*, *O. norna*, alle i antal.

Om morgenen den 4. juli vågnede vi op til en iskold morgen med en hård NV vind og overskyet vejr, næsten vinterlige temperaturer. Her blev vi enige om, at vi vist hellere måtte se at få pakket sammen og komme tilbage til Abisko. Vi havde dagen før snakket med en svensk samler, der fortalte, at det gode vejr ville være slut for en længere periode. Kl. ca. 11.45 stod vi klar nede i Djupviken og blev sejlet tilbage til Abisko af Peter, hvorefter vi indkvarterede os på vandrerhjemmet.

Dagen efter blev Morten og jeg enige om, at vi ville prøve at tage stolehejsen op på fjeldet Nuolja for at finde lokaliteten for *Boloria improba*, som skulle flyve der. Vejret var ret skyet med enkelte små huller i skylaget, hvor solen en gang imellem tittede frem, så vi havde ikke de store forventninger om noget på grund af vejret. Da vi var blevet fragtet op, hvilket kostede 180 SEK for en retur pr. person, var der endnu et stykke at vandre, før vi var oppe i nærheden af toppen. Lige inden man når toppen, er der et fladt stenet og meget vegetationsfattigt plateau inde til venstre, hvor

vi kunne se, at det ikke var længe siden, at den sidste sne var smeltet. Det græs der trods alt var, var stadig helt gult; det var i det område, at *B. improba* skulle flyve.

Lidt efter vi var kommet op til stedet, brød skyerne op, næsten som bestilt, og snart begyndte sommerfuglene at flyve, og det varede ikke længe, før Morten havde spottet den første *B. improba*, og herefter gik det slag i slag. Der skal nok have været en 25-30 individer på lokaliteten, og de var stort set pæne og friske alle sammen, der blev herefter indsamlet og fotograferet. Af andre arter var der rigtig mange *Colias nastes*, enkelte *O. norna*, *B. napaea*, *E. pandrose* og enkelte meget slidte *B. freija*. Efter nogle timer på stedet gik vi tilbage til stolehejsen og blev fragtet ned, hvor vi på vejen ned nød den fantastiske udsigt over Torneträsk og Abisko.

Efter endnu en dag på vandrehjemmet i Abisko brød vi op om morgenen den 7. juli for at komme videre til næste destination, som var Alta og Gargia fjeldet i det nordlige Norge, næsten helt oppe ved Ishavet. Vi valgte at køre tilbage til Kiruna over Svappavaara ad E10, derfra via Vittangi til Karesuando ad E45 ind i Finland og mod SØ til Palojoensuu ad E8, til venstre til Enontekiö Hetta og ad 93 mod Kautokeino og Alta.

Vi ankom til Alta sidst på dagen i overskyet og køligt vejr, men det skulle der senere blive lavet om på. Vi indlogerede os i en hytte på Wisløff camping, også et ganske glimrende sted. 1 overnatning pr. person pr. nat kostede 200 NOK. De næste 3-4 dage besøgte vi Gargia fjeldet. De første par dage 8.-9. juli var vejret ret skyet, men med sol ind imellem og nogenlunde lunt; det var nok til, at vi så alle de gode arter som *B. polaris*, *B. chariclea*, *O. bore*. Senere den 11.-12.-13.-14. juli blev vejret gradvist bedre og bedre, og temperaturen nåede helt op på 25 grader og flot solskin, og det er ganske usædvanligt helt oppe ved Ishavet. Det blev der også skrevet artikler om i de norske aviser, da det på det tidspunkt var det varmeste sted i Norge. Herefter så vi også arter som *B. thore* og *B. frigga*, som vi fangede og fotograferede nede i birkeskoven. Endvidere *E. disa* og en enkelt *C. hecla* hun og en del *C. palaeno*. Som dagene gik, fik vi efterhånden både indsamlet og fotograferet det vi skulle, men med varmen kom også myggene, som var særdeles mange og særdeles aggressive. En af dagene havde jeg af en eller anden årsag glemt at bruge myggebalsam, hvilket resulterede i, at mit ansigt så ganske forfærdeligt ud med lukkede øjne og store buler overalt i ansigt og hovedbund, så jeg lignede nok en, der var kommet i vejen for Mike Tyson.

Et sted vi også besøgte, var Kåfjord, hvor Morten kendte en god lokalitet ved en gammel nedlagt fabriksbygning. Her havde omgivelserne fået lov til at passe sig selv, hvilket var godt for floraen og sommerfuglene, og det var tillige et godt og varmt sted pga. klipper og gode soleksponerede skrænter, der gav læ. Der var utrolig meget rødkløver og musevikke, som er gode nektarplanter, og her var også arter som: *Hesperia comma ssp. catena*, *Plebeius idas ssp. lapponica*, *Lycaena phlaeas ssp. polaris*, og så fangede Morten en enkelt helt frisk *Lycaena hippothoë ssp. stiberi* han.

Endvidere var der mange *Polyommatus icarus* og enkelte *Erebia medusa polaris*. Et andet sted lige i nærheden fløj der *Agriades glandon aquilo* i enkelte eksemplarer.

Dagen efter om morgenen den 15. juli pakkede vi vores ting og forlod Alta efter nogle begivenhedsrige dage med gode fangstresultater og en masse frisk luft og motion oppe på fjeldet. Vi valgte at køre tilbage ad samme vej, som vi var kommet indtil Palojoensuu, hvor vi kørte til venstre mod SØ ad E8 via Muonio til Kolari, derfra ind i Sverige til Pajala ad 402 til Överkalix ad 392, og herfra via Töre til Boden. Undervejs på turen til Boden var vi ude for et par situationer, vi gerne ville have været foruden. Et sted løb en *ren* pludselig ud foran os, og kun med en lynhurtig reaktion nåede jeg at få bremset bilen ned, så vi undgik en påkørsel af dyret, men det var millimeter fra at gå galt. Lidt senere fik Morten og jeg et større chok, da der pludselig, et sted hvor vi kørte bag en anden bil og der var en modkørende på vej i modsat retning, kommer en motorcyklist blæsende inden om med måske 160 km i timen helt ude ved rabatten. Vanvidskørsel. Vi blev lidt senere enige om, at han nok havde haft alt for megen fart på og ikke havde kunnet nå at bremse ned, og for at undgå en påkørsel kørte inden om, da han pga. af den modkørende ikke har kunnet komme udenom. Puha, det var igen tæt på. Vi indkvarterede os på Boden vandrehjem, som ligger lige ved siden af jernbanestationen, med den meget smukke og gamle stationsbygning. En overnatning på Boden Vandrerhjem kostede 190 SEK pr. person.

Dagen efter i flot solskinsvejr kørte vi ud til en lokalitet for *Aricia nicias* på vejen mellem Boden og Älvsbyn, en lokalitet som Morten havde fået af Ib Kreutzer, men trods en del søgen så vi ikke noget til den. Vi blev så enige om, at vi ville køre ned til Västerstensätter, som ligger lige nord for Örnskoldsvik, men heller ikke her så vi *A. nicias*, selv om den tidligere er taget her i antal, så vi spekulerede på, om den kunne være forsvundet fra lokaliteten. Efter et par timers søgen fortsatte vi mod Härnösand, der ligger lige nord for Sundsvall, hvor vi boede på Härnösand Folkhögskola til 180 SEK pr. person.

Vi ville dagen efter prøve, om vi ikke kunne finde *A. nicias* på Tynderö, en halvø lige nord for Sundsvall. Her er den tidligere set og fanget i antal, og det var også vores absolut sidste chance for at få arten med hjem.

Trods super vejr med høj sol, som sædvanlig, fristes man til at sige, blev det sværere end vi havde forestillet os. Vi kørte meget rundt på Tynderö, og kikkede efter egnede steder, og vi var ude af bilen mange gange, hvis vi syntes, at et sted så godt ud. Men forgæves, for sommerfugle var der nok af, bare ikke *A. nicias*. Det blev på den anden side af middag, før der skete noget, for der var lige *en* vej, vi ikke havde prøvet at køre ind ad, men det gjorde vi så, som den sidste mulighed. Ca. 3 km fremme så vi inde på venstre hånd en mindre lysning i bevoksningen med en del blomster og ikke at forglemme Storkenæb, som er artens foderplante. Vi var netop kommet ud af bilen og betrådt lokaliteten, da både Morten og jeg råbte i kor ”Her er en!”, for vi havde da nettet en han hver. Det viste sig, at det var et rigtig godt sted, hvor vi fandt den i

større tal, både hanner og hunner, så jeg fik taget de billeder, jeg skulle have, og Morten blev færdig med arten, så alt var godt. Det skal lige siges, at Morten lidt længere tilbage ad vejen havde taget to *nicias* hunner, det var lige inden vi kom til ovennævnte lokalitet.

Tynderö er virkelig en fremragende dagsommerfuglelokalitet. Vi talte i alt 23 forskellige arter, og alle var mere eller mindre i større antal. Af interessante arter kan nævnes *Pyrgus alveus*, som Morten fangede 4 stk. af, ellers var der *M. aglaja*, *F. adippe*, *B. ino*, *B. euphrosyne ssp. lapponica*, *E. ligea*, *L. maera*, *P. argus*, *L. idas*, *V. optilete*, *A. artaxerxes*, m.m.

Den 18. juli om morgenen forlod vi Härnösand og vendte næsen hjemad, hvor vi på vejen havde en overnatning i Mora parken, denne gang på hotellet, da alle hytter var besat, så vi valgte at betale for et hotelværelse til 895 SEK inklusive morgenmad. Vi havde ellers talt om at slå teltet op, men da vejrudsigten havde lovet regn i løbet af natten, droppede vi tanken for at undgå at skulle pakke et vådt telt sammen i regnvej. Den 19. juli ankom vi til færgen i Göteborg en times tid før afgang, og vi kunne da se tilbage på en særdeles succesrig Laplands-ekskursion, hvor vi i den grad havde vejret på vores side, for der var altid solskin når vi havde brug for det, og vi fik set samtlige højnordiske dagsommerfuglearter.

Det blev til i alt ca. 5300 kørte kilometer og 1200 digitale fotos, samt en næsten fuld spændebrætke af de højnordiske arter.

Og så er Lapland et fantastisk sted at lade sine batterier op til en igen hektisk hverdag. Disse storslåede panoramaer, denne fantastiske ro og stilhed der hersker overalt hvor man færdes, hvor man kun hører naturens lyde, og de næsten endeløse store sletter, der minder en om naturens storhed.

ARTER, VI BØR HOLDE ØJE MED

Af Flemming Naabye

De senere års klimaændring har medført store forandringer i mange arters udbredelsesområde. Der er alene i dette århundrede (2000 - 2008) fundet 25 nye arter storsommerfugle i Danmark. Det er tankevækkende, men ikke særligt overraskende, at 18 af de 25 arter er fundet i fældemateriale.

Samtidig er en række arter, som vi førhen anså for at være store sjældenheder, nu ved at brede sig ud over det ganske land. Tænk bare på f. eks. *ochrata*, *albovenosa*, *ambigua*, *albipuncta*, *puta* o.s.v.

Alt det har vi forholdsvis godt tjek på, for fundene bliver registreret. Noget ganske andet er at holde styr på de arter, der er blevet sjældnere eller helt er forsvundet. Vi har jo nok en fornemmelse af, at nogle arters sydgrænse er flyttet længere nordpå som

f. eks. *proxima*, *cuprea* m.fl. Jeg tænker heller ikke så meget på arter som f. eks. *dumi*, *farinata*, *viciae* og *respersa*, for mangelen af fund af sådanne arter vil trods alt blive registreret. Nej jeg tænker mere på de arter, der førhen var ganske almindelige, men som nu ikke, eller næsten ikke ses mere. Vi mangler de nye, unge samlere, der kom og spurgte: ”Hvor kan jeg finde den og den art”, og derved gjorde os opmærksomme på, at der var nogle arter, der var blevet sjældnere. Også på den led savner vi nye samlere, for det er vist de færreste af os, der har helt styr på, hvilke arter vi har set på en samletur, for vi går som regel mere enøjtet efter lige de arter, der mangler i samlingen.

Indberetningslisterne fra fældefangst giver for de arter, der er med på listen, et glimrende billede af udviklingen, men det er jo langt fra alle arter, der er med herpå, og det er lige netop de arter, der i denne sammenhæng er de interessante.

I parentes bemærket synes jeg, at indberetningslisten i høj grad trænger til en revision, således at mange af de ny arter kommer med i selskab med f.eks. *pendularia*, *emutaria* og *lunaris*, for det er jo desværre sådan, at ikke alle påfører fund af arter, der burde have stået på listen. Vi havde f.eks. fået et bedre billede af udviklingen i udbredelsen af arter som *ambigua* og *puta*. Der er også nok nogle arter, der burde udgå af listen; f.eks. er det trættende og vel ganske unødvendigt at skulle tælle fund af en art som *interjecta*, der nu må siges at være udbredt over hele landet.

Også Lepidopterologisk Forenings ”Bugbase” er et godt redskab, for heri indgår data fra de årlige fundlister, men derudover er det ret begrænset, hvad der indtastes af fund af almindelige arter.

Gennem 21 år har jeg fra det tidligste forår til sent efterår samlet omkring min bolig i Amstrup, og gennem alle årene har jeg nøje registreret, hvilke arter, jeg har set og i hvilket antal (1, 2-5, >5). Det giver for områdets vedkommende et meget godt indblik i hvilke arter, der er blevet mere sjældne. At det er tilfældet i Amstrup betyder jo ikke nødvendigvis at være ligesådan andre steder, så med risiko for, at en og anden trækker på smilebåndet, vil jeg nævne en række arter, der efter min mening er blevet betydelig sjældnere end for år tilbage. Forhåbentlig vil nogle tage tråden op, og enten imødegå mine iagttagelser og/eller tilføje andre arter til listen over de dyr, som vi skal holde lidt øje med i fremtiden.

Hvad er det så for nogle arter, jeg mener er blevet sjældnere:

Først og fremmest er det en lang række dagsommerfugle, men dem vil jeg springe let hen over. Dels har min indsats efter dagsommerfugle i området omkring Amstrup ikke været effektiv nok til at give et klart billede, dels har andre en meget større viden om dette problem, end jeg har.

Så er der den lille spinder, *T. crataegi*. I mine yngre dage var larven ikke noget særsyn, når jeg først i juni bankede slåen omkring Århus efter *betulae*, og jeg har klækket arten flere gange. Nu ser jeg aldrig larven mere, når jeg banker slåen, og imago har jeg kun truffet én gang i Amstrup - i 1989. For nogle få år siden optrådte arten i flertal i Sønderjylland, men i Østjylland er den bestemt blevet sparsom.

Blandt ugerne synes jeg, at *A. auricoma* nærmest er forsvundet i Østjylland. Den var ikke ualmindelig på lagenet for år tilbage, men jeg har kun én notering fra Amstrup, og det er 20 år siden. Jeg har i år haft en række fælder langs kysten syd for Århus, og her er den heller ikke dukket op.

P. moneta ser jeg heller ikke så tit. Indtil årtusindskiftet så jeg enkelte stykker hvert år, men siden kan der gå år imellem jeg ser den. Den var jo for år tilbage et ganske almindeligt havedyr.

Også *D. caeruleocephala* er blevet sjælden. I mine unge dage var en af fangstmetoderne at gå lygtepælene i omegnen efter. (Det var dengang, de var af træ). Her sad arten om efteråret på næsten hver eneste. Nu ser jeg den yderst sjældent i Amstrup. Den optræder dog stadig i pænt antal i fælderne langs den jyske vestkyst.

P. clavipalpis så jeg mange steder førhen, men til Amstrup har den aldrig fundet vej i de 21 år. Vi ser den indimellem i fælderne på vestkysten, og jeg har en fornemmelse af, at arten i disse år kun optræder i Danmark som trækdyr.

Også *M. adusta* går tilbage. Jeg tog den enkeltvis i 1990'erne og en enkelt i 2002, men har ikke set den siden. Den kan måske henføres til de arter, hvis sydgrænse er presset nordpå.

Så er der *A. lateritia*. Der var en art, jeg undrede mig over, at mine østdanske samlevenner var interesseret i, og jeg havde ingen problemer med at forsyne dem. Det er bestemt slut nu, for jeg har ikke set arten i de sidste mange år.

Endelig vil jeg nævne *M. pisi*. Den var almindelig i Amstrup først i 1990'erne, men er siden blevet mere og mere fåtallig. De sidste par år har jeg slet ikke set den.

Jeg kunne godt have medtaget flere arter som f.eks. *I. sylvestraria*, der glimrede ved sit fravær i over 15 år, men som så alligevel dukkede op i 2009. Også *A. sublustris* havde jeg tænkt på, for den har jeg ikke set i mine fælder omkring Saxild/Dyngby i år, og der fandt jeg den i antal førhen, men samlevenner siger, at den stadig er ret almindelig ved Glatved.

HVAD FANGEDE MIN INTERESSE FOR INSEKTER?

Af Benny Steen Larsen

Jeg har interesseret mig for sommerfugle lige så længe, jeg kan huske. Formentlig er interessen udsprunget af noget, jeg har set i fjernsynet med **Ingvald Lieberkind** eller **Torben W. Langer**, hvis udsendelser jeg holdt meget af at se som barn. Ingvald Lieberkinds bogserie "Dyrenes Verden" var min foretrukne lektur sammen med **Hans Hvass** "Insekter i farver" og nok især "Fakta om sommerfugle" af Torben W. Langer. Jeg kan huske, at jeg som lille knægt gik rundt og "fangede" sommerfugle med en badminton-ketcher på en nærliggende eng og gemte dem i en cigaræske. Det

var mildt sagt ikke nogen hensigtsmæssig måde at samle på. Senere fandt jeg ud af at sætte dem på en knappenål og sprede vingerne ud ved at fæstne dem på et stykke pap. Bagefter blev de sat i en cigarkasse med flamingo i bunden. Objektivt set var kvaliteten elendig og holdbarheden i de utætte cigarkasser kort. Jeg har dog stadig nogle få eksemplarer i min samling fra denne tid. Det ældste eksemplar fra '69, hvor jeg var 9 år gammel.

Det har været omkring samme tid, jeg anskaffede mig Torben W. Langers "Sommerfugle - indsamling og præparation" og "Skandinaviens Dagsommerfugle". Her igennem fik jeg et bedre indtryk af, hvordan man skulle håndtere dyrene. Gennem min biologilærer på Gauerlund Skole, **Svend Spanggaard**, fandt jeg ud af, at man kunne købe insektnåle og andre materialer hos "Struers" i Århus. I '72 meldte jeg mig 12 år gammel ind i Lepidopterologisk Forening uden på noget tidspunkt i mit liv at have mødt andre, der interesserede sig for sommerfugle. Herfra fik jeg reklamer fra "Benfidan", hvorfra jeg købte mit første rigtige sommerfuglenet, de første rigtige spændbrædder og de første saml-selv insektkasser. Det var et syvmileskridt i den rigtige retning.

De følgende år brugte jeg masser af tid i naturen med mit net og jeg fik lavet en pæn lille samling af de lokale dagsommerfugle. Natfangst var der ikke meget af, da jeg ikke havde kendskab til lys- og sukkerlokning, men måtte nøjes med de dyr, jeg kunne fange i skæret fra en lygte, ved vinduer og lignende steder. Dette varede ved indtil jeg i '75 eller '76 var til entomologisk årsmøde i Århus sammen med min storebror Bjarne, der i mellemtiden også havde fanget sommerfugle-interessen. Det var første gang, vi mødte andre samlere, og det blev noget af et kulturchock. Vi var naturligvis vildt imponerede over de mange flotte dyr i kasserne, men blev også rystede og forargede over holdninger, der kom til udtryk fra nogle af de andre samlere. Jeg husker især, at der var én, der havde fanget en masse svalehaler ved Fiilsø og bramfrit fortalte, at det havde været let, og at han havde taget alle dem han så. Det var nogle af de sidste svalehaler, der blev fanget i Danmark. Det var et natursyn, vi slet ikke kunne relatere os til og ikke ville slås i hartkorn med, så der gik mange år, før vi kom til årsmøde igen. Samtidig var det med til at give mig moralske skruber over at samle, mens min miljøbevidsthed voksede, så de følgende mange år var indsamlingen meget begrænset og altid kun få eks. fra samme lokalitet. Interessen for sommerfugle - og naturen som helhed - var dog uformindsket, og jeg opretholdt mit medlemsskab af Lepidopterologisk Forening .

Dette varede ved helt frem til '90 hvor jeg meldte mig til Michael Stoltzes Atlasprojekt Danske Dagsommerfugle. Det gav interessen et nyt boost, da jeg nu kunne bruge al min viden og interesse til at godt formål. De følgende år brugte jeg meget tid på at vandre omkring i naturen i Vejle og omegn for at tælle sommerfugle. Der blev også indsamlet en smule, men ikke meget. Det var nok også i disse år, det for alvor gik op for mig, at sommerfuglenes tilbagegang primært skyldes biotopsændringer, især pga. dræning, opdyrking, sprøjtning og tilplantning. Jeg så

mange sørgelige eksempler, men faldt heldigvis også over enkelte små naturperler. Et af de sørgelige eksempler var, da jeg besøgte det sted ved åen vest for Rands Fjord, hvor vi som børn havde gået og fisket i åen og fanget sommerfugle på engen, der på den tid blev brugt til høslet. Jeg fangede bl.a. Moserandøje (*Coenonympha tullia*) uden at ænse, at det var noget særligt. Heldigvis har jeg stadig nogle få eksemplarer fra '73 siddende i samlingen. Da jeg besøgte engen igen, var den helt tilgroet i tagrør. En lille naturperle var væk og sammen med den moserandøjet, der har lidt samme skæbne på utallige lokaliteter landet over.

Næste store vendepunkt i min sommerfuglekarriere var, da jeg tog kontakt til **Karl Erik Stougaard**, kendt som Kalle. Jeg var gennem ADD blevet opmærksom på, at der var en anden, der gik og kiggede sommerfugle i de samme områder som mig, og så var det jo nærliggende at tage kontakt. Gennem ham lærte jeg en masse om lyslokning, og senere fandt vi i fællesskab glæden ved at lokke med sukknore. Det var også ham, der introducerede mig til Århus Entomologklub og Entomologisk Selskab for Fyn, hvor jeg mødte mange gode interessefæller. Kalle og jeg var de følgende år på mange ture sammen og havde også lysfælder oppe forskellige steder. Fælderne blev bl.a. brugt i forbindelse med registreringsprojekter i samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen - f.eks. Langli og Frøslev Mose. For hver fælde blev samtlige storsommerfugle talt op og registreret. Kalle sorterede de mest spændende micros og andre insekter fra. Sammen ledede vi også forskellige sommerfugle-ekskursioner for Vejle Amt efter både dag- og natsommerfugle og vi deltog i '98 i en fjernsynsudsendelse i TV-Syd, der senere er blevet genudsendt flere gange.

Det var også Kalle, der lærte mig teknikken i genital-præparation og sammen lavede vi 100-vis af præparater for at bestemme de vanskelige arter fra fælderne. Et spændende men tidskrævende arbejde, som jeg også senere har haft stor glæde af at kunne udføre.

Det tætte samarbejde med Kalle varede ved frem til 2000, hvor jeg flyttede til Haslev på Sjælland og samarbejdet af geografiske årsager blev noget besværligt. Jeg har dog fortsat min sommerfugleinteresse, om end på nedsat blus de senere år, da tiden har været begrænset. Flytningen til Sjælland åbnede dog nye muligheder. F.eks. er det blevet meget nemmere at komme til møder i Lepidopterologisk og Entomologisk Forening på ZMUC, hvilket jeg har haft meget fornøjelse af, og hvor jeg har mødt mange nye interessefæller. Det er også blevet til – om end ret begrænsede – besøg på spændende nye lokaliteter som Melby Overdrev, Rødbyhavn, Bøtø, Møns klint og ikke mindst den nærliggende Holmegård Mose. Det har trods den beskedne indsats resulteret i mange nye arter.

I den seneste tid har jeg kompenseret for mit manglende feltarbejde, ved at være aktiv medlem af forummet på www.fugleognatur.dk. Det er en meget hyggelig måde at blive udfordret på, selv om de fleste spørgsmål er ret banale. Ind imellem kommer der rigtigt gode udfordringer, og ganske ofte må man konstatere, at man ikke kan bestemme et dyr sikkert ud fra et foto alene.

I år har jeg for første gang i mange år haft gang i lysfælden. Den står i et buskads nederst på vores jordbrugsparcel. Den bliver tømt hver dag og alle dyr bestemt og talt op. Tvivlsomme dyr ender på nål eller i fryseren til senere bestemmelse. Jeg har altid syntes, det var sjovt at undersøge, hvad man kan finde på en bestemt lokalitet, og hvorfor ikke undersøge sin egen baghave? Det har givet lidt spændende arter, bl.a. *Mythimna turca*, *Eucarta virgo*, nogle *Archanara algae* og mange af *Hoplodrina ambigua*.

Jeg glæder mig til at følge udviklingen de næste år, da det er gammel landbrugsjord, der er blevet til jordbrugsparceller med meget blandet beplantning, og lige ved siden af har vores lille grundejerforening plantet en ny skov på 5,5 ha med tilhørende eng og sø. Et projekt jeg selv tog initiativ til og dagligt glædes over.

Jeg håber naturligvis – som så mange andre – at jeg får mere tid til sommerfuglene i fremtiden. Interessen er i hvert fald uformindsket og intentionerne de bedste, så måske vi ses derude et sted?

ENGELSKE NAVNE

Af Flemming Naabye

På den engelske hjemmeside www.atropos.info/ kan man klikke sig frem til "Flightarrival", som oplyser, hvilke arter, der har haft indflyvning i England. Det kan være interessant nok, da flere af de samme arter har tendens til at dukke op kort efter i Danmark, bl.a. langs den jyske vestkyst.

Desværre bruger englænderne kun de engelske navne, og det er irriterende, at skulle sidde med "Skinner" ved siden af computeren for at forstå, hvad der står. Derfor er her en liste i alfabetisk rækkefølge over engelske navne = latinske for de arter, der er mest interessante:

B.	Black Rustic	=	<i>A. nigra</i>
	Blair's Mocha	=	<i>C. pupillaria</i>
	Blair's Shoulder-knot	=	<i>L. leautieri</i>
	Bloxworth Snout	=	<i>H. obsitalis</i>
	Bordered Straw	=	<i>H. peltigera</i>
C.	Convolvulus Hawk-moth	=	<i>A. convolvuli</i>
	Cosmopolitan	=	<i>M. loreyi</i>
	Crimson Speckled	=	<i>U. pulchella</i>
D.	Death's-head Hawk-moth	=	<i>A. atropos</i>
	Delicate	=	<i>M. vitellina</i>
	Dorset Cream Wave	=	<i>S. trimaculata</i>

E.	Eversmann's Rustic	=	<i>O. fennica</i>
F.	Four-spotted Footman	=	<i>L. quadra</i>
G.	Gem	=	<i>O. opstipata</i>
	Geometrician	=	<i>G. stolidia</i>
	Golden Twin-spot	=	<i>C. chalcites</i>
	Great Brocade	=	<i>E. occulta</i>
	Gypsy Moth	=	<i>L. dispar</i>
H.	Humming-bird Hawk-moth	=	<i>M. stellatarum</i>
J.	Jersey Tiger	=	<i>E. quadripunctaria</i>
L.	L-album Wainscot	=	<i>M. l-album</i>
	Lesser Belle	=	<i>C. salicalis</i>
	Lunar Double-stripe	=	<i>M. lunaris</i>
M.	Many-lined	=	<i>C. polygrammata</i>
N.	Ni Moth	=	<i>T. ni</i>
O.	Oak Processionary	=	<i>T. processionea</i>
	Oleander Hawk-moth	=	<i>D. nerii</i>
P.	Paignton Snout	=	<i>H. obesalis</i>
	Passenger	=	<i>D. algira</i>
	Pearly Underwing	=	<i>P. saucia</i>
	Porter's Rustic	=	<i>A. hospes</i>
	Purple Marbled	=	<i>E. ostrina</i>
R.	Red-headed Chestnut	=	<i>C. erythrocephala</i>
	Rest Harrow	=	<i>A. ononaria</i>
S.	Scarce Bordered Straw	=	<i>H. armigera</i>
	Scarce Chocolate-tip	=	<i>C. anachoreta</i>
	Silver-striped Hawk-moth	=	<i>H. celerio</i>
	Small Blood-vein	=	<i>S. imitaria</i>
	Small Marbled	=	<i>E. parva</i>
	Small Mottled Willow	=	<i>S. exigua</i>
	Spotted Clover	=	<i>P. scutosa</i>
	Spurge Hawk-moth	=	<i>H. euphorbiae</i>
	Striped Hawk-moth	=	<i>H. livornica</i>
	Sub-angled Wave	=	<i>S. nigropunctata</i>
T.	Tunbridge Wells Gem	=	<i>C. acuta</i>
V.	Vestal	=	<i>R. sacraria</i>
W.	White-point	=	<i>M. albipuncta</i>
	White-speck	=	<i>M. unipuncta</i>

Nogle vil måske under sig over, at arter som f.eks. *O. lunosa* og *P. lichenea* ikke er med, men de regnes i England ikke for trækdyr og optræder derfor ikke i "Flightarrival".